

3. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні", № 368 від 28.08.2001// www.rada.gov.ua

4. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.

5. Постанова Правління НБУ "Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України", № 361 від 02.08.2004// www.rada.gov.ua

УДК 336.77

*Доц. Н.Б. Ярошевич, канд. екон. наук; доц. І.Ю. Кондрат,
канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"*

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проведено аналіз критеріїв та класифікацій видів кредиту, запропоновано класифікацію видів кредиту за критерієм податкових наслідків кредитування підприємства.

*Assist. prof. N.B. Yaroshevich; assist. prof. I.Yu. Kondrat –
NU "L'vivs'ka Politekhnik"*

Taxis results of crediting of enterprising subjects

The scientific work is devoted to investigation and analyses of credit classification and criteria of classifications. The author credit classification by taxes result criteria are presenting where.

Постановка проблеми. Різноманітність і складність кредитних відносин визначає множинність форм прояву суті кредиту; питання про види кредиту є дискусійними. За результатами аналізу публікацій з теорії кредиту можна стверджувати, що немає однакового трактування сутності, форм і видів кредиту. Практичним аспектом цієї проблеми є відсутність чіткості віднесення відсотків за користування різними видами кредитів підприємством у податковому обліку. Тому класифікація видів кредиту за податковими наслідками кредитування для підприємства – одержувача кредиту є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за темою. Дослідженню сутності і видів кредиту присвячено праці М.М. Александрової, Н.Г. Виговської, А.С. Гальчинського, А.Г. Голуб, А.Г. Загороднього, Г.Г. Кірейцева, О.Г. Партин, М.І. Савлука, Т.С. Смовженко, Л.П. Семенюк та ін. Ряд авторів поділяє думку, що форми кредиту є тільки дві – товарна і грошова. А щодо видів кредиту, приналежності тієї чи іншої економічної операції до видів кредиту та критеріїв класифікації думки авторів розділяються. Зокрема, відомими є класифікації кредиту за суб'єктами кредитних відносин; за терміном; за галузевою спрямованістю; залежно від цільового призначення; за організаційно-правовими ознаками та умовами надання позичок [1, с. 387-389]. за організацією кредитних відносин; за строками користування; за цільовим спрямуванням; за методами надання; залежно від кількості кредиторів [2, с. 136-139]; за кредиторами; за видами; за метою використання; за терміном надання; за порядком надання [3, с. 95] та ін.

Метою написання статті є систематизація та подальший розвиток класифікації видів кредиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виявлення податкових наслідків кредитування підприємства різними суб'єктами кредитування візьмемо за основу класифікацію видів кредиту залежно від суб'єктів кредитних відносин, де кредит поділяється на банківський (суб'єктом кредитний відносин виступає банк), державний (суб'єктом кредитних відносин виступає держава), міжгосподарський (комерційний).

Міжгосподарський кредит – це кредит, який існує між функціонуючими суб'єктами господарювання, а його видами є комерційний кредит (спосіб перетворення товарного капіталу у грошовий шляхом продажу товарів із відстроченням платежу та з поверненням боргу грошима), дебіторсько-кредиторська заборгованість, тимчасова фінансова допомога (надають підприємствам органи галузевого управління на засадах повернення), а також за [1] лізинг, облігаційні позики підприємств, розміщені серед юридичних осіб.

Підприємство може одержати кредит від іншого підприємства у грошовій формі на засадах платності, строковості та поверненості у вигляді як безпосередньо позики (у національній чи іноземній валюті), тимчасової фінансової допомоги чи облігаційної позики, а також у товарній формі у вигляді комерційного кредиту (товарного кредиту), дебіторсько-кредиторської заборгованості (виникає на основі господарських договорів купівлі-продажу) чи лізингу.

Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" [4] оперує визначенням фінансовий (а не банківський) кредит, згідно з яким фінансовий кредит – це кошти, що надаються банком резидентом, кваліфікованим як банківська установа згідно з законодавством країни перебування нерезидента, чи резидентом і нерезидентом, що мають статус небанківських фінансових установ відповідно до законодавства, у позику юридичній чи фізичній особі на певний термін, для цільового використання і під відсоток. Підприємство також може отримати в кредит кошти від іншого підприємства, резидента, нерезидента (в тому числі з офшорної зони). Проценти за наданим підприємством фінансовим кредитом підприємство відносить на валові витрати періоду, у якому вони були нарахованими, причому [4, п. 5.5; п. 7.9] сума отриманого кредиту (без врахування відсотків) не включається ні до складу валових доходів, ні до складу валових витрат підприємства-платника податку на прибуток.

Як відомо, кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передаванням один одному у тимчасове користування вільних коштів (вартості) [1] на засадах зворотності, платності і строковості. Керуючись твердженням, що об'єктом кредиту завжди є позичена вартість до різновидів кредиту відносять комерційний кредит та лізинговий кредит; а твердження про перерозподіл вільних грошових коштів на основі зворотності, платності і строковості – облігаційні позики, та тимчасову фінансову допомогу.

Податкове законодавство України [5] оперує поняттям товарний кредит, а не комерційний кредит, причому товарний кредит – це товари, що передаються резидентом або нерезидентом у власність юридичним або фізичним особам на умовах угоди, що передбачає відстрочення остаточного розрахунку на певний строк і під відсоток.

Згідно з П(С)БО 9 до первісної вартості запасів підприємства не включаються відсотки за користування кредитами на придбання запасів; такі відсотки відносяться на витрати періоду. Проте відсотки за товарним кредитом можуть вважатися витратами, пов'язаними з придбанням товарів, що обумовлює необхідність їх віднесення до вартості товарів. А згідно з [4], відсотки за товарними кредитами чи кредитами банків на придбання основних фондів включаються до вартості основних фондів, а не відносяться на витрати періоду.

Відсотки сплачені підприємству, яке надало товарний (комерційний) кредит є його доходами звітного періоду [6, п. 4], що відносяться у бухгалтерському обліку на субрахунок "Доходи від реалізації товарів" або "Інші доходи від операційної діяльності" та відображаються у звіті про фінансові результати у складі доходу від операційної діяльності підприємства. З іншої точки зору відсотки сплачені підприємству, яке надало комерційний кредит є складовою продажною вартості товару, що є базою обкладення ПДВ. Згідно з [5, пп. 3.2.2 та 3.2.5], відсотки за товарним кредитом підлягають оподаткуванню, оскільки об'єктом оподаткування є продажна вартість товарів, а також сума сплачених (нарахованих) відсотків.

Оскільки дебіторсько-кредиторська заборгованість не має трьох родових ознак кредиту – добровільності, рівноправності та платності, то кредитом її можна назвати тільки умовно [1]. Хоча платою за користування грошовими коштами та їх еквівалентами іншого підприємства, що виникає всупереч його волі є вартість пені нарахованої підприємству, що прирівнюється до відсотка за користування кредитом. Пеня, нарахована підприємству і сплачена ним не включаються до валових витрат підприємства у звітному періоді, а відшкодовується з прибутку.

Поворотна фінансова допомога завжди є "безвідсотковою" відповідно з роз'ясненнями МФУ [6]. Проте, залежно від податкового статусу особи, що надала підприємству поворотну фінансову допомогу у підприємства виникають певні податкові наслідки. Якщо поворотна фінансова допомога надана підприємству від осіб платників податку на прибуток, то підприємство зобов'язане нарахувати умовні відсотки на суму поворотної фінансової допомоги та включити їх до складу валових витрат, при цьому при отриманні і поверненні поворотної фінансової допомоги валові доходи і валові витрати не виникають [4, п. 7.2 ст. 7, ст. 10]. Умовні відсотки згідно з П(С)БО 15 "Дохід", нараховані на суму поворотної фінансової допомоги будуть у податковому обліку підприємства вважатися доходом і включатися до валових доходів.

Облігаційна позика є позиковою операцією підприємства опосередкованою емісією облігацій. У бухгалтерському обліку емітента облік облігаційного кредиту ведеться окремо по боргових зобов'язаннях за номінальною вартістю облігацій та відсотків за облігаціями. За процентними цінними паперами, емітованими підприємством, суми процентів включаються до складу його валових витрат податковий період, протягом якого була здійснена виплата таких процентів. За дисконтними цінними паперами, емітованими підприємством, балансові збитки від їх розміщення відносяться до складу його валових витрат у податковий період, протягом якого відбулося погашення цінних паперів [4, п. 7.9].

Лізинговий кредит може бути наданий підприємству у формі фінансового чи оперативного лізингу. Основні складові лізингового платежу беруть участь у формуванні об'єкта оподаткування [4, п. 7.9.6]. Винагорода за фінансовий лізинг для орендодавця включається до валового доходу, а для орендаря включається до валових витрат. Передача об'єкта лізингу орендарю є об'єктом обкладення ПДВ [5, п. 1.4], оскільки така операція розглядається як продаж послуг. Проте договір фінансового лізингу користується податковими пільгами щодо сплати ПДВ, оскільки платежі за фінансовим лізингом виключено зі об'єкта оподаткування ПДВ [5, п. 3.2.2]. Згідно з п.8 П(С)БО "Оренда" об'єкт операційної оренди відображається орендарем на позабалансовому рахунку "Орендовані необігові активи" бухгалтерського обліку за вартістю, зазначеною в угоді про оренду. При оперативній оренді підприємство-орендар збільшує свої валові витрати на суму орендної плати. Лізинговий платіж розглядається як оплата вартості послуг за договором лізингу та є об'єктом обкладення ПДВ [5, п. 3.1.1].

Висновки. Виходячи з сказаного вище класифікацію видів кредиту необхідно доповнити класифікацією за критерієм податкових наслідків кредитування підприємства. Відповідно до цього критерію, кредити поділяються на: 1) кредити, що ведуть до збільшення валових витрат (фінансовий (від банківської і парабанківських установ); грошова позика підприємства підприємству; облігаційна позика; лізинговий кредит); 2) кредити, що ведуть до збільшення валових доходів (поворотна фінансова допомога); 3) кредити, що ведуть до збільшення балансової вартості необігових активів (комерційний/товарний кредит); 4) кредити, що ведуть до зменшення чистого прибутку (дебіторсько-кредиторська заборгованість). При прийнятті рішення щодо кредитування підприємствам рекомендується керуватися цією класифікацією.

Література

1. **Гроші та кредит:** Підручник. – 3-тє вид. перероб. І доп. – М.І. Савлу, А.М. Мороз, М.Ф. Пудовкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 598 с.
2. **Фінанси підприємств:** Навч. пос.: Курс лекцій/ За ред. Д-р екон. наук, проф. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
3. **Партин Г.О., Загородній А.Г.** Фінанси підприємств. Конспект лекцій: Навч. пос./ Сер. "Дистанційне навчання", № 4. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2002. – 128 с.
4. **Закон України** "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.97 р.; 283-97-ВР.
5. **Закон України** "Про податок на додану вартість" від 03.04.1997 р., № 723/97-ВР.
6. **Лист Міністерства фінансів України** від 14.11.2003 р., № 31-04200-30-25/5432.

УДК 332.025.012

*Доц. М.К. Колісник, канд. екон. наук; магістрант
О.В. Яцишин – НУ "Львівська політехніка"*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ З РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Пожвавлення економічних процесів в Україні значною мірою залежить від ефективності державної політики, наявності сприятливого інвестиційного клімату та інших чинників. Умови розвитку ефективного механізму інвестиційних процесів в Україні розглянуто автором у даній статті.